

ZAJĄCZKOWSKI, Ananiasz (Wilno 1903 - Roma 1970), Karay kökenli Polonyalı Türkolog. 1925 - 1929 yılları arasında Kraków Üniversitesinde Tadeusz Kowalski'nin yanında doğu filolojisi (Arapça, Farsça ve Türkçe) öğrenmiştir. *Sufiksy imienne i czasownikowe w języku zachodnio-karaimskim* (Kraków 1932, 195 s.) adlı çalışması ile doktorluk sanını almıştır. 1929-1930 yıllarında Berlin'de W. Bang'ın yanında Türkoloji çalışmaları yapmıştır. Daha sonra Paris ve İstanbul kitaplıklarında saklanan Türkçe yazmalar üzerinde çalışmıştır. Bu çalışmalar sonunda Eski Osmanlıca üzerine birtakım yayınlar yapmıştır. (*Studia nad językiem staroosmańskim*. I, Kraków 1934; II, 1937).

1933'te Varşova Üniversitesi Türkoloji kürsüsüne doçent olarak atanan Zajączkowski, 1935'te profesörlük sanını almış, 1946-1950 yılları arasında Varşova ve Wrocław (Alm. Breslau) üniversitelerinde doğu bilimleri enstitülerinde müdür olarak görev yapmıştır. 1948-1958 yılları arasında Polonya Doğu Bilimleri Derneğinin başkanlığını yapan Zajączkowski, 1952'de Polonya Bilimler Akademisinin haberleşme, 1961'de aslı üyeliğine getirilmiştir.

Kıpçak Türkçesinin bir kolunu oluşturan Karaycanın kökeni açısından Kıpçakça eserlere ağırlık veren Zajączkowski, bilinmeyen birtakım Kıpçakça eserler bulmuştur. Bu eserler arasında *Bulgati'lmüşâtâk fî lugati't Türk ve'l-Kifçâk* adlı yazma özel bir yer tutar. Zajączkowski, bu yazmanın isim bölümünü 1938'de (*Manuel arabe de la langue des Turcs et Kiptchaks* (époque de l'État Mamelouk), fiil bölümünü ise 1954'te

Prof. Dr. Hasan Eren 339

(*Słownik arabsko-kipczacki z okresu Państwa Mameluckiego*) baskıya vermiştir. Zajączkowski, yazmanın isim bölümünün 2. baskısını da yayımlamıştır. Bu baskıda yazmanın bu bölümünün faksimilesi de verilmiştir. *Note complementari sulla lessicografia arabo-turca nell' epoca dello Stato Mamelucco* (Annali N. S. I. Scritti in onore de Luigi Bonelli. Roma 1940, 149-162) adlı yazısı da bu yoldaki çalışmalarına güzel bir örnektir. Zajączkowski, son olarak *Kitâbü'l-idrâk li-lisâni'l-Etrâk* adlı eserin yazarı Ebu Hayyan tarafından yazıldığı sanılan *Ed-dürretü'l-mûdi'e fî'l-lugati't-Türkiye* başlıklı eseri de bulmuştur (*Chapitres choisis du Vocabulaire arabe-kiptchak* "ad-Durrat al-mudî'a fi-l-lugat at-turkiya". RO XXIX, 1965, 39-98; 67-116. s.).

Kıpçak Türkçesi alanında verimli çalışmalar yapmış olan Zajaczkowski, Kumanlarla Slavlar arasındaki ilişkilerle de uğraşmıştır. *Związki językowe polowiecko-słowiańskie* (Wrocław 1949. 74 s.) adlı eseri bu yolda değerli bir katkıdır. *Studia orientalistyczne z dziejów słownictwa polskiego* (Wrocław 1953. 126 s.) adlı eseri de Polcada kullanılan Türk (ve doğu) kökenli alıntılara ilişkin bir çalışmadır. Yazar, bu çalışmasında bir yandan Aleksander Brückner'in *Słownik etymologiczny języka polskiego* (Kraków 1927) adlı sözlüğünü yeni gözlem ve verilerle bütünlemiş, bir yandan da doğu bilimlerinin ve özellikle Türklük biliminin değerini dile getirmiştir.

Zajaczkowski'nin çalışmaları arasında, Kutb'un *Husrev ü Şirin'* i özel bir yer tutar (*Najstarsza wersja turecka*)usräv u Šîrîn Qu+ba. I. Tekst. Warszawa 1958; II. Facsimile. Warszawa 1958. III. Słownik. Warszawa 1961). Kutb'un bu eseri, XIV. yüzyılın 1. yarısında yazılmıştır. Elimizde bulunan biricik yazması Berke Fakih adlı bir Kıpçak fakih ve şairi tarafından istinsah edilmiştir. Nizâmî'nin ünlü mesnevîsinin Türkçeye ilk nakli olan bu eser, Harezmi Türkçesinin ilk örneklerinden biri sayılır.

Poezje stroficzne Āšîq-paşa (Materialy do studiów nad wersyfikacją turecką) (Warszawa 1967. 87 s.) adlı eserinde Āşîk Paşa'nın şiiri üzerinde durmuştur.

Zajaczkowski, Karayların kökenini araştırırken Hazarlara ilişkin çalışmalar da yapmıştır. Bu yoldaki en önemli eseri, *Ze studiów nad zagadnieniem chazarskim* (Kraków 1947) başlığı altında çıkmıştır. Daha sonra *Khazarian Culture and its Inheritors* (AOH XII, 1960, 299-307) başlıklı yazısında Hazar kültürünün Karaylara etkisi üzerinde de durmuştur.

Karaims in Poland. History - Language - Folklor - Science (Warszawa - La Haye - Paris 1961) adlı eserinde Polonya Karaylarına ilişkin belli başlı bilgileri gözden geçirmiştir.

Ayrıca, Jan Reychman ile birlikte Osmanlı belgeleri üzerinde çalışmış ve bir el kitabı yayımlamıştır (*Zarys dyplomatyki osmańsko-tureckiej*. Warszawa 1955, 167 s.). Bu eseri A. S. Ehrenkreutz İngilizceye de çevirmiştir (*Handbook of Ottoman-Turkish Diplomats*. Publications in Near and Middle East Studies, Columbia University, series A, VIII. The Hague 1968).

Remarques concernant les études sémantiques turques (RO XV, 1948, 145-158. s.) başlıklı yazısı, Türk dilinin semantik alanına ilişkin değerli bir katkıdır.

Zajaczkowski, 1932-1939 ve 1942-1952 yıllarında MyŮl Karaimska dergisini yönetmiş, 1952-1953'te de Przegląd Orientalistyczny dergisini yayımlamıştır. 1950'de bu derginin yazı kuruluna girmiş, 1953'te yazı kurulu başkanlığına getirilmiştir.

Zajaczkowski, 1958'de Türk Dil Kurumu şeref üyeliğine seçilmiştir.

1965'te Ural-Altaische Jahrbücher dergisinin 36. cildi doğumunun 60. yıl dönümü dolayısıyla Zajaczkowski'ye armağan olarak sunuldu. Bu armağanda çalışma arkadaşları ve öğrencilerinin Türk diline ilişkin katkıları toplanmıştır.

Omeljan Pritsak: Ananiasz Zajaczkowski Sexagenarius. UAJb XXXVI, 1965, 229-233; N. A. Baskakov: Ananij Aleksandrovič Zajončkovskij. ST 2, 1970, 162-163. Stanisław Kałużyński ve Edward Tryjarski'nin düzenlediği yayınlar listesi Omeljan Pritsak tarafından işlenmiştir. Schriftenverzeichnis Ananiasz Zajaczkowski 1925-1963. UAJb XXXVI, 1965, 234-251.